

An Intellectual Itinerary in Cartesian World of Ideas

Habilitation Thesis

Vlad Alexandrescu

2013

A. Summary

A.I. Summary in English

After a survey of the reception of my PhD thesis in the international scientific community, I situate my research in the field of the history of ideas and intellectual history, taking a distance from structuralist and post-structuralist approaches and claiming the intellectual heritage of the history of culture and history of ideas. Studying an author's ideas requires an approach that pays close attention to intellectual context and to the debates around his *œuvre*, a methodological premise in the absence of which the historian of ideas would be condemned to a belief in the incommensurability of paradigms. In intellectual history, in order to explain an actor's espousal of the ideas of another, one needs to suppose an intellectual affinity, which is often based not only on the force of the ideas themselves, but also on a common background, which translates as a series of lexical and conceptual analogies.

Indeed, I am convinced that it is precisely the debates taking place in the Republic of Letters in the 16th-18th centuries that allowed the founding of "strong" intellectual positions, such as those of Descartes, Hobbes, Spinoza, Malebranche, Leibniz. In my researches I endeavoured to show the circulation of notions and ideas, while indicating the differences between various philosophical presuppositions. The accuracy of the method consists, in such circumstances, in restituting each of the studied elements to the intellectual horizon where they were operational, making thus possible a functional comparison between the relevant notions in different systems of thought.

This thesis presents an overview of my scientific contributions and current research directions, against the background of relevant disciplinary debates. I focus on those areas of my previous research activity that are of most relevance for my current interests, in the methodological tradition of the history of ideas and intellectual history research, which was the focus of my two books, *Le Paradoxe chez Blaise Pascal* (Peter Lang, 1997) and *Croisées de la Modernité* (Zeta Books, 2012).

The first part of the habilitation thesis comprises a synthesis of the scientific research in Cartesian studies that I have published since I received my PhD degree (Paris, 1995). In order to ensure a thematic and methodological unity to the present thesis, I present my results in

several chapters which can be seen as an itinerary in Descartes' ideas, starting from the topic of the part and the individual in the *Meditations on First Philosophy* and the *Principles of Philosophy*, up to some difficulties internal to dualism which appear in the debate between Descartes and the most important philosophers of his age. Among these, I have shed special light on Pierre Gassendi, who, as a result of these studies, emerges as Descartes' main opponent both in France and in the Low Countries. The studies I have published trace the impact of Gassendi's thought on the philosophical controversies of his time, and the proofs of a war of arguments between Gassendi and Descartes include the latter's correspondence with Princess Elisabeth of Bohemia and with Henricus Regius. Indeed I succeeded in demonstrating that the intellectual education of both Elisabeth and Regius, the latter at the University of Padua turned them into privileged transmitters of Gassendism. This fact sheds a new light on the arguments which Descartes uses in his correspondence and his replies to Elisabeth and Regius, and thus strengthens the idea that the French philosopher controls the reception of his published work primarily by means of the instrument of correspondence, creating and maintaining the dialogical framework he had launched as early as his *Discourse on method*. I have thus reconstructed a true battlefield, on which the fighters are often only third parties who take part in battle as other people's spokespersons.

In the second part of the habilitation thesis I present a series of future research directions, among which primarily the study of Descartes' correspondence. In fact, Descartes used the letters in order to have an impact on the Republic of Letters on multiple levels. I consider in the first place two dossiers, on account of their relevance to the reception of the first published version of the Cartesian metaphysics in *Discourse on method* and to the objections which two prominent figures raised: Pierre Petit and Jean-Baptiste Morin. The study of these sets of objections and the way in which Descartes replied to them is of interest from the perspective of the genesis and consolidation of his philosophical doctrine.

The contributions referred to in the present habilitation thesis are disseminated in prestigious journals and volumes published by important international presses and were presented at peer-reviewed conferences in Europe and the USA.

A.II. Summary in Romanian

După o trecere în revistă a recepției tezei mele de doctorat în comunitatea științifică internațională, îmi situez demersul în domeniul istoriei ideilor și al istoriei intelectuale, distanțându-mă de abordările structuraliste și post-structuraliste și revendicând moștenirea intelectuală a istoriei culturii și a istoriei ideilor. Studiul ideilor unui autor necesită o abordare atentă la contextul intelectual și la discuțiile din jurul operei sale, o premisă metodologică în absența căreia istoricul ideilor ar fi condamnat să creadă în etanșeitățile paradigmatice. În istoria intelectuală, pentru a explica faptul că un actor adoptă ideile altuia, este nevoie să presupunem o afinitate intelectuală care adesea este bazată nu doar pe forța ideilor înseși, ci și pe un fundal comun, care se traduce printr-o serie de analogii lexicale și conceptuale.

Or, în ceea ce mă privește, sunt convins că tocmai discuțiile din Republica Literelor în secolele al XVII-lea – XVIII-lea au îngăduit fundamentarea unor poziții intelectuale „tari”, cum au fost acelea ale lui Descartes, Hobbes, Spinoza, Malebranche, Leibniz. În cercetările mele, mi-am propus să arăt circulația noțiunilor și ideilor, în contextul unor presupoziii filosofice diferite. Rigoarea metodei constă, în aceste condiții, în a restitui fiecare dintre elementele studiate orizontului în care a fost operațional, făcând astfel posibilă o comparație funcțională a noțiunilor în diverse sisteme de gândire.

Prezenta teză înfățișează o vedere de ansamblu asupra contribuțiilor mele științifice și a direcțiilor de cercetare în curs, ținând seamă de dezbaterile relevante ale disciplinei. Mă concentrez pe zona din cercetarea mea anterioară care are cea mai mare relevanță pentru interesele mele actuale, în tradiția metodologică a istoriei ideilor și a istoriei intelectuale care orientează cele două cărți ale mele *Le Paradoxes chez Blaise Pascal* (Peter Lang, 1997) și *Croisées de la Modernité* (Zeta Books, 2012).

Prima parte a tezei de abilitare constituie o sinteză a cercetărilor științifice în domeniul studiilor carteziene efectuate și publicate în ultimii ani, după dobândirea titlului de doctor (Paris, 1995). Pentru asigurarea unei unități tematice și metodologice, am prezentat rezultatele mele în mai multe capitole care se constituie ca un itinerariu în ideile lui Descartes, pornind de la problema părții și a individualului, în *Meditațiile despre filosofia primă* și *Principiile Filosofiei*, până la unele dificultăți interne ale dualismului ce apar în dialogul dintre Descartes și filosofii cei mai importanți ai epocii sale. Dintre aceștia, am aruncat o lumină specială asupra lui Pierre Gassendi, care, ca urmare a acestor studii, se conturează ca principalul oponent al lui Descartes, atât în Franța cât și în Țările de Jos. Studiile pe care le-am publicat

documentează impactul gândirii lui Gassendi în dezbaterile filosofice a epocii, iar dovezile unui război de argumente deschis între Gassendi și Descartes includ corespondența acestuia din urmă cu Prințesa Elisabeta de Boemia și cu Henricus Regius. Într-adevăr, am reușit să demonstrez că atât formația intelectuală a Elisabetei de Boemia cât și educația lui Regius la Universitatea din Padova făceau din ei niște transmițători privilegiați ai gassendismului. Acest fapt aruncă o lumină nouă asupra argumentelor cu care răspunde Descartes în scrisorile sale către cei doi, întărind astfel ideea că filosoful francez își gestionează receptarea operei sale publicate folosind în primul rând instrumentul corespondenței, suscitând și întreținând cadrul dialogal pe care îl anunțase încă din *Discursul asupra metodei*. Am reconstruit, așadar, un adevărat câmp de bătălie, în care interlocutorii nu sunt adesea decât persoane interpușe care participă la luptă ca purtători de cuvânt ai altora.

În a doua parte a tezei de abilitare prezint o serie de direcții viitoare de cercetare printre care se înscrie cu precădere studiul corespondenței lui Descartes. În fapt, scrisorile erau folosite de Descartes pentru a avea un impact în Republica Literelor la mai multe niveluri. Două dosare sunt prioritare, pentru că ele privesc amândouă recepția primei versiuni publicate a metafizicii carteziene din *Discurs* și obiecțiile aduse de Republica Literelor prin intermediul a două figuri contemporane: Pierre Petit și Jean-Baptiste Morin. Studiul acestor serii de obiecții și felul în care Descartes le-a dat un răspuns este interesant din perspectiva genezei și consolidării doctrinei sale filosofice.

Contribuțiile la care se referă conținutul tezei de abilitare sunt diseminate în reviste științifice prestigioase și în volume apărute la edituri internaționale importante și au fost prezentate la conferințe cu sistem *peer-review* din Europa și SUA. Ultima mea carte a fost distinsă în 2013 cu premiul “Pierre-Georges Castex” al Academiei de Științe morale și politice din Paris.